

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-38-4

УДК [336.531.1:316.3](477)

Підлипна Р.П.

*доктор економічних наук,
професор кафедри обліку та оподаткування
Ужгородського торговельно-економічного інституту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6886-5834>
E-mail: radmila2008@ukr.net*

Смочко В.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Ужгородського торговельно-економічного інституту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0319-9783>
E-mail: v-smochko@ukr.net*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розробленню рекомендацій щодо вдосконалення бюджетного фінансування видатків соціального спрямування в Україні за результатами аналізу статистичних даних за останні шість років. Проаналізовано динаміку видатків бюджету соціального призначення, структуру доходів населення й соціальних видатків у Зведеному бюджеті. Досліджено розподіл джерел фінансування за сферами соціального захисту населення, розподіл витрат на різні види освіти та медичних послуг за організаціями, що фінансують. Запроваджене у 2020 р. формульне фінансування закладів вищої освіти запропоновано доповнити розрахунком державного замовлення на конкретні спеціальності з урахуванням європейського досвіду вирівнювання попиту на висококваліфіковану робочу силу. Рекомендовано розробити модель медичного страхування.

Ключові слова: соціальна політика, соціальні видатки, бюджет, джерела фінансування, соціальна інфраструктура, медичні послуги, освіта.

Підлипна Р.П., Смочко В.Ю. ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ УКРАИНЫ

Статья посвящена разработке рекомендаций по усовершенствованию бюджетного финансирования расходов социальной направленности в Украине по результатам анализа статистических данных за последние шесть лет. Проанализирована динамика расходов бюджета социального назначения, структура доходов населения и социальных расходов в Сводном бюджете. Исследованы распределение источников финансирования по сферам социальной защиты населения, распределение затрат на различные виды образования и медицинских услуг по финансирующим организациям. Введенное в 2020 г. формульное финансирование учреждений высшего образования предложено дополнить расчетом государственного заказа на конкретные специальности с учетом европейского опыта выравнивания спроса на высококвалифицированную рабочую силу. Рекомендовано разработать модель медицинского страхования.

Ключевые слова: социальная политика, социальные расходы, бюджет, источники финансирования, социальная инфраструктура, медицинские услуги, образование.

Pidlypna Radmila, Smochko Valeriia. FINANCIAL SUPPORT OF THE SOCIAL SPHERE OF UKRAINE

The article is devoted to the development of recommendations for improving the budget financing of social expenditures in Ukraine based on the results of the analysis of statistical data for the last six years. Today, about half of Ukraine's population works in the real sector of the economy, while a significant part of citizens do not participate in the creation of a social product. There is an urgent need to ensure an acceptable standard of living and prevent the growth of poverty by laying the foundations for the formation of an effective model of financial security in the social sphere. Social policy is not separate; it is more or less integrated into the economy of Ukraine. Given the interests of other policies, it is closely interlinked with them, as the planning of certain social activities requires a clear definition of funding sources. The dynamics and structure of social budget expenditures, the structure of household incomes are analyzed. From the macroeconomic point of view, the importance of social infrastructure is determined by significant financial flows, financing mainly from budget funds and the presence of significant redistributive potential. From the standpoint of the micro level, the share of household income is formed by transfers from the budgets of different levels. The distribution of funding sources in the areas of social protection showed funding for programs such as social protection of pensioners (54% of total expenditures), families, children and youth, war and labor veterans, unemployed, temporarily disabled and other categories of the population, as well as other activities, basic and applied research in the field of social protection. An analysis of the distribution of costs for different types of education and medical services by funding organizations. The formulaic financing of higher education institutions introduced in 2020 is proposed to be supplemented by calculating the state order for specific specialties, taking into account the European experience of equalizing the demand for highly skilled labor. It is recommended to develop a model of health insurance.

Keywords: social policy, social expenses, budget, sources of financing, social infrastructure, medical services, education.

Постановка проблеми. В Україні гостро постає проблема соціального захисту населення, основною причиною чого є вкрай нераціональна структура суспільства нашої держави. В реальному секторі економіки сьогодні працює близько половини населення України, решту складають пенсіонери, працівники сектору державного забезпечення, освіти й охорони здоров'я, тобто значна частина громадян України не бере участі у створенні суспільного продукту. Нагальною стає потреба здійснення кроків у напрямі забезпечення прийняттого рівня життя

та недопущення зростання бідності. Необхідним є закладення основ формування ефективної моделі фінансового забезпечення соціальної сфери, що ґрунтується на ринкових принципах господарювання. Існування зовнішніх ефектів, прагнення скорегувати розподіл суспільного доходу та підвищити рівень добробуту населення потребують не лише застосування ефективніших механізмів перерозподілу трансфертів, але й запровадження соціального страхування як складової частини соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідники неодноразово зосереджували увагу на питаннях фінансового забезпечення соціальної політики держави. Зокрема, Л.В. Лисяк та В.З. Зюзін запропонували авторську методику обґрунтування цільового програмного бюджетування [8]; О.С. Грубляк та А.А. Макуляк визначили роль бюджету в реалізації соціальних програм [3]; Т.І. Биркович дослідила вплив трансформаційних процесів на принципи державного регулювання соціального розвитку [1]; І.Ф. Прокопенко та Ю.О. Олійник вивчали вплив соціальної політики на економічний розвиток України [15]. Соціальні аспекти економічної безпеки держави опинились у полі досліджень Т.Г. Бондарук та І.С. Бондарук [2], а В.М. Новіков проаналізував соціальні ризики бюджетної системи та визначив недоліки фінансової практики місцевого самоврядування [12].

Низка досліджень охоплює питання оцінювання соціального добробуту населення. Так, Ю.Є. Приданникова вказує на дискусійність соціальних індикаторів офіційної статистики й зауважує на необхідності систематизації підходів з розмежуванням ключових індикаторів за макроекономічною статистикою, статистикою доходів домогосподарств, демографічною статистикою і статистикою праці [14].

Інша гілка досліджень охоплює питання регіональних аспектів соціально-економічного розвитку, зокрема І.І. Ніколіна та М.В. Боднар виявляли ефективність регіонального управління [11]; дослідження О.П. Крайник присвячене моніторингу стратегій розвитку регіону, до системи оцінювання яких автор пропонує включити показники екологічного стану [7]. Цю проблематику розробляли також І.О. Іртищева, О.В. Гуріна та Ю.А. Работін, модель оцінювання яких включає вивчення мотиваційних схем та оцінку задоволення суспільних потреб [5].

Аналіз праць закордонних авторів засвідчує, що соціальна політика держав відіграє фундаментальну роль у захисті та зміцненні соціально-економічного добробуту громадян. Однак, як зауважують М.М. Рейнольдс та М. Аведано, сьогодні все ще бракує емпіричних доказів характеру та рівня такого впливу, що викликає необхідність додаткових досліджень напрямів і можливостей розвитку соціальної політики [20]. Дж. Альварез-Гальвез та А.М. Джейме-Кастілло за даними Європейського соціального обстеження (ESS) та Євростату досліджували механізми прямого та опосередкованого впливу державних програм на соціальне середовище європейських країн [16]. Л. Бучейм та С. Фретц розглядали політичний вплив на урядові інфраструктурні видатки на транспорт, освіту та соціальні послуги у США [17].

Отже, своєчасність та актуальність проведених авторами досліджень різних аспектів управління соціальною політикою не викликають жодного сумніву, однак подальший розвиток наукової думки в царині соціального управління потребує оперативного аналізу поточної інформації щодо накопичення й розподілу бюджетних коштів у соціальній сфері, що визначає актуальність дослідження.

Мета статті полягає в тому, щоби на підставі прицільного аналізу статистичних даних розробити рекомендації щодо вдосконалення бюджетного фінансування видатків соціального спрямування.

Вклад матеріалу дослідження та його основні результати. Забезпечення сталого та стійкого розвитку економіки неможливе без створення умов для безпечного та якісного життя людини, адже одним із ключових факторів виробництва є людський капітал, тому вкладення у соціальний розвиток людського

капіталу за рахунок державних та приватних джерел є витратами продуктивними й фактично інвестиціями в розвиток держави загалом. Погляди науковців сьогодення є більшою мірою антропоцентричними та сконцентрованими на дослідженнях якості та безпеки життя населення. Зокрема, для країн, представлених в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), розраховується індекс поліпшення життя, що містить систему індикаторів, згрупованих за такими напрямками, як ведення домашнього господарства, доходи, забезпеченість роботою, суспільне життя, освіта, навколишнє природне середовище, участь у громадському житті, охорона здоров'я, задоволення життям, безпека, збалансованість трудової діяльності та особистого життя [18].

Визначальною основою існування соціального захисту населення в Україні є сукупність гарантій, зокрема закріплених конституційно соціальних можливостей [13]. Державні соціальні гарантії законодавчо встановлюються задля забезпечення конституційних прав громадян у соціальній сфері [19] та покликані закріпити визначені соціальні норми в реальному середовищі. Державні соціальні стандарти закріплені у сфері доходів населення, соціальні нормативи – у сферах соціального обслуговування, житлово-комунального, транспортного обслуговування та зв'язку, охорони здоров'я, забезпечення навчальними закладами, закладами культури й фізичної культури, побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування. В межах законодавства про бюджет на відповідний рік встановлюється низка соціальних виплат, які визначаються постановами Кабінету Міністрів України. Таким чином, на законодавчому рівні закріплені лише основи соціального захисту та забезпечення, визначаються їх мінімальні граничні значення. Протягом 2014–2019 рр. в Україні спостерігається зростання абсолютних значень видатків бюджету на соціальну сферу (табл. 1), однак їх частка у ВВП скоротилась за цей час на 10%, а у загальних видатках бюджету – на 11,6%, що може свідчити про інституційне недооцінення значення соціальної сфери.

Соціальна політика не є відособленою, більшою чи меншою мірою вона інтегрована в економіку України. З огляду на інтереси інших видів політик вона перебуває з ними в тісному взаємозв'язку, адже планування певних обсягів соціальних заходів потребує чіткого визначення джерел фінансування (табл. 2), що передбачаються бюджетною політикою.

Як бачимо, у структурі матеріального забезпечення соціального захисту населення найбільша частка припадає на витрати бюджету, що у 2019 р. склали 56,3% сукупних видатків. Іншим значимим джерелом фінансування є роботодавці, на частку яких припадали 39,5%. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення передбачають фінансування таких програм, як соціальний захист пенсіонерів (54% сукупних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення на початок 2020 р.), сім'ї, дітей та молоді, ветеранів війни та праці, безробітних, тимчасово непрацездатних та інших категорій населення, а також іншу діяльність, фундаментальні та прикладні дослідження у сфері соціального захисту (рис. 1).

Отже, з макроекономічної точки зору соціальна інфраструктура має велике значення, адже вимагає значних фінансових вливань, першочергово фінансується з бюджетних коштів та містить суттєвий перерозподільний потенціал. З позицій мікрорівня доцільно розглянути, яку частку доходів домогосподарств формують такі трансферти з бюджетів різних рівнів (табл. 3).

Таблиця 1

Динаміка видатків бюджету соціального призначення в Україні у 2014–2019 рр. (млрд. грн.)

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/2014 рр., %
ВВП	1 586,9	1 988,5	2 383,2	2 982,9	3 558,7	4 080,2	257,12
Видатки бюджету усього	523,1	679,9	835,6	1 056,8	1 250,2	1 370,1	261,92
зокрема, соціальний захист та соціальне забезпечення	138,0	176,3	258,3	285,8	309,3	321,8	233,19
освіта	100,0	114,1	129,4	177,8	210,0	238,8	238,80
охорона здоров'я	57,2	71,0	75,4	102,4	115,8	128,4	224,48
охорона навколишнього середовища	3,5	5,5	6,3	7,3	8,2	9,7	277,14
житлово-комунальне господарство	17,8	15,7	17,5	27,2	30,3	34,5	193,82
духовний та фізичний розвиток	13,9	16,2	16,9	24,3	29,0	31,6	227,34
Частка соціальної сфери у ВВП, %	20,8	20,1	21,1	20,9	19,7	18,7	90,03
Частка соціальної сфери у видатках бюджету, %	63,16	58,66	60,29	59,12	56,20	55,82	88,38

Джерело: розраховано за даними джерела [9]

Таблиця 2

Розподіл джерел фінансування за сферами соціального захисту населення України у 2019 р. (млн. грн.)

Сфера соціального захисту	Джерела фінансування соціальних виплат						усього
	державний бюджет	фінансові корпорації	роботодавці	працівники	самозайняті особи	соціально захищені громадяни	
Сім'я, діти та молодь	26 790,6	–	–	–	–	–	26 790,6
Пенсіонери	–	131,4	160 834,2	11 543,4	5 692,8	–	308 686,7
В разі тимчасової втрати працездатності	130 484,9	–	9 611,1	–	–	–	9 611,1
В разі професійної хвороби або нещасного випадку на виробництві	–	17,5	9 786,9	–	0,1	0,1	9 804,6
Безробітні	0,3	242,4	8 368,9	3 212,7	0,3	3 213	15 037,6
Ветерани війни й праці	30 161,6	–	36 211,9	–	–	–	66 373,5
Особи, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС	11 738,9	–	–	–	–	–	11 738,9
Працівники державного управління	11 815,3	–	931,6	–	–	–	12 746,9
Інші сфери соціального захисту	110 808,3	–	–	–	–	–	110 808,3
Разом	321 799,9	391,3	225 744,6	14 756,1	5 693,2	3 213,1	571 598,2

Джерело: розраховано за даними джерела [4]

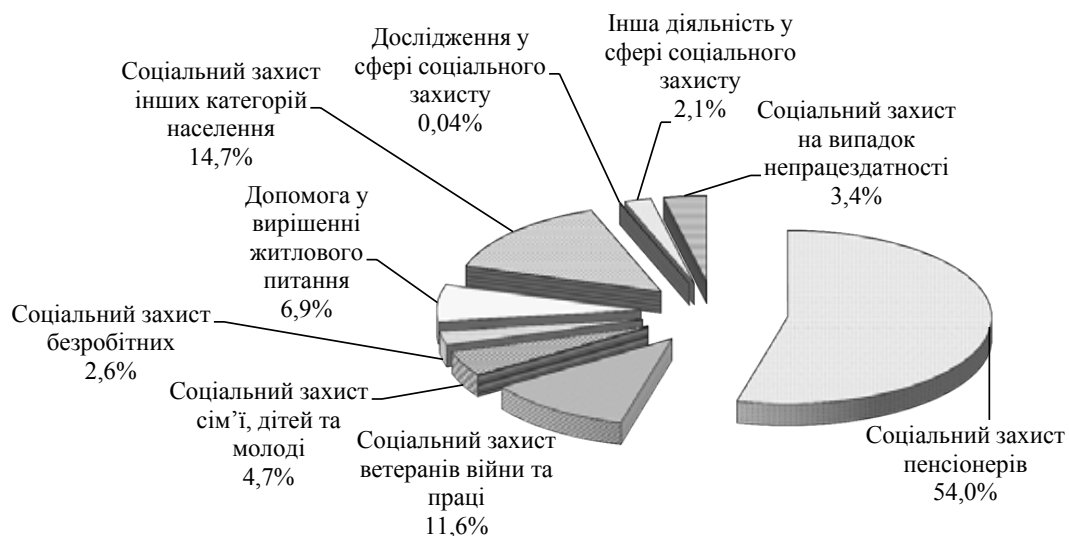

Рис. 1. Структура видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення Зведеного бюджету України за 2019 р., %

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 3

Динаміка структури доходів населення України у 2014–2019 рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/2014 рр., %
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	4 563,3	5 231,7	6 238,8	8 165,2	9 904,1	10 902,1	238,9
Заробітна плата, %	50,6	48,8	47,2	46,7	52,4	54,5	107,7
Прибуток та змішаний дохід, %	9,4	10,0	8,1	8,7	5,2	2,8	29,2
Доходи від власності (одержані), %	3,2	3,4	3,9	6,2	5,4	5,3	164,6
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, %	36,8	37,8	40,8	38,5	37,1	37,5	101,9

Джерело: розраховано за даними джерела [4]

Як бачимо, основу доходів населення стабільно складала заробітна плата (найменше у 2017 р., а саме 46,7%, найбільше у 2019 р., а саме 54,5%), а друге місце у структурі доходів населення посідають соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти. Так, їхня частка за досліджуваний період коливалась у межах 36,7% у 2014 р., досягла максимального значення 40,8% у 2016 р. та дещо скоротилась у 2019 р., а саме до 37,5%. Зростання доходів призвело до зменшення частки витрат на субсидювання оплати житлово-комунальних послуг, яке станом на кінець 2019 р. отримувало 3 283,6 тис. домогосподарств (зменшення на 16,1% порівняно з початком року). Середній розмір субсидії у 2019 р. на одне домогосподарство зменшився порівняно з попереднім роком на 10,4%, становлячи 638,7 грн.

Однією з найвагоміших сфер соціальної інфраструктури є освіта, яка уособлює вкладення в людський капітал та потребує відповідних джерел фінансування. Загальні витрати на освіту щороку зростають (за 2014–2019 рр. абсолютне значення зросло у 2,4 рази), однак їх частка у ВВП зменшилась із 6,3% у 2014 р. до 5,8% у 2019 р. Основу фінансування витрат на освіту становлять державні кошти, які забезпечують 90,7% загального обсягу витрат, а недержавний сектор представлено приват-

ними організаціями (0,5%) та домашніми господарствами (8,8%) (табл. 4). Слід зауважити, що цільові внески домогосподарств належать до власних надходжень бюджетних учбових закладів, тому подальші видатки вважаються видатками державного сектору, що видається нам не зовсім правильним підходом до розподілу джерел фінансування освіти.

Щодо розподілу за видами освіти, то найбільшу частку в структурі посідають витрати на вищу освіту (27,7%), перший етап середньої освіти (22,8%) та початкову освіту (21,3%). Натомість частка витрат на професійно-технічну освіту становить лише 5,2%. Такий розподіл жодним чином не кореспондується із загальноосвітніми тенденціями, зокрема у країнах ЄС наголос робиться на інтересах розвитку висококваліфікованого ринку праці, отже, збільшується інвестування саме професійно-технічної освіти.

Також слід відзначити, що з 2017 р. виділяються кошти з бюджету на підтримку осіб з особливими освітніми потребами, які скеровуються на проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять у закладах дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти I–II рівнів акредитації (у 2017 р. було виділено 209,5 млн. грн., у 2018–2019 рр. субвенція становила по 504,5 млн. грн.).

Таблиця 4

Розподіл витрат на різні види освіти за організаціями, що фінансують, у 2019 р. (млн. грн.)

Організація, що фінансує	Види освіти							Усього
	дошкільна	початкова	перший етап середньої	другий етап середньої	професійно-технічна	вища	докторантура	
Державний сектор	40 075,8	54 710,6	58 475,6	15 024,8	12 612,9	55 782,1	2 118,1	238 800,0
<i>Міністерства:</i>								
освіти і науки	–	279,1	84,5	21,7	279,4	27 465,1	164,8	28 294,6
внутрішніх справ	–	–	–	–	–	7 061,8	38,3	7 100,1
культури	–	192,7	99,1	25,5	–	1 080,1	81	1 478,4
охорони здоров'я	–	–	–	–	–	4 991,9	419	5 410,9
соціальної політики	–	–	–	–	–	–	12,7	12,7
аграрної політики та продовольства	–	–	–	–	–	2 863,2	21,7	2 884,9
фінансів	–	–	–	–	–	2 081,7	26,5	2 108,2
Інші міністерства та відомства	–	–	–	–	4,2	2 684,3	463,6	3 152,1
Обласні бюджети	40 075,8	54 238,8	58 292	14 977,6	12 329,3	7 554	890,5	188 358,0
Недержавний сектор	1 282,4	1 405	1 501,7	385,9	1 156,7	17 097,1	1 766,1	24 594,9
Приватні організації	16,4	10,1	10,8	2,8	251	743,2	403,5	1 437,8
Домашні господарства	1 266	1 394,9	1 490,9	383,1	905,7	16 353,9	1 362,6	23 157,1
Разом	41 358,2	56 115,6	59 977,3	15 410,7	13 769,6	72 879,2	3 884,2	263 394,9

Джерело: розраховано за даними джерела [4]

Фінансування вищих закладів освіти в Україні традиційно визначалося за плановими методами (обсяг фінансування у попередньому році + планована інфляція з урахуванням кількості студентів за державним замовленням). Недостатня ефективність такого підходу до бюджетних витрат спонукала до запровадження у грудні 2019 р. формульного фінансування закладів вищої освіти [6], яка включає поправку на досягнення визначених показників наукової діяльності вищого закладу освіти та враховує необхідність збільшення витрат на підготовку високо витратних спеціальностей (медицина, інженерні спеціальності тощо). На нашу думку, цей крок є досить вагомим інструментом досягнення прозорості державних витрат на освіту, однак для досягнення значного ефекту слід також розробити методику розрахунку раціонального державного замовлення на конкретні спеціальності з урахуванням європейського досвіду вирівнювання попиту на висококваліфіковану робочу силу.

Важливість такої складової частини соціальної інфраструктури, як охорона здоров'я, викликає особливий інтерес з позиції соціального страхування, адже у світовій практиці медичне страхування часто має обов'язковий характер [16], а страхові кошти є потужним джерелом фінансування видатків на охорону здоров'я [20]. В Україні медичне страхування перебуває на етапі становлення, а ідея обов'язкового медичного страхування все частіше озвучується керівництвом держави в умовах хронічного дефіциту бюджету та суттєвої затратності самої сфери, адже витрати бюджету на охорону здоров'я за 2014–2019 рр. зросли у 2,2 рази (з 57,2,6 млрд. грн. до 128,4 млрд. грн.),

їх частка від ВВП щороку стабільно зменшувалась (із 3,6% до 3,15%). Водночас частка витрат від ВВП на охорону здоров'я в Польщі сягає 6,7%, в Чехії – 7,7%, а в середньому у країнах ЄС – 10,2% [10].

Зазначимо, що, на відміну від фінансування освіти, державними коштами забезпечується лише 23,5% загального обсягу витрат, а основу фінансування видатків на медицину становлять домашні господарства, на частку яких у 2019 р. припадали 73,9% поточних витрат на медицину (табл. 5). Водночас розподіл витрат домашніх господарств на медичні послуги показує, що на стаціонарне лікування припадають лише 2,1% їх сукупних витрат на оплату медичних послуг, тоді як у структурі державних витрат ця стаття переважає (24,9%).

Прийнятий на 2020 р. Державний бюджет дещо змінив пріоритети, запланувавши витрати на медицину в розмірі 145 млрд. грн. (на 13% більше за видатки 2019 р.). Планувалось також удосконалення розподілу державних видатків, зокрема перехід на фінансування постатейних кошторисів державних установ, запровадження електронних рецептів та прозорого механізму стратегічної закупівлі послуг у сфері громадського здоров'я.

Недостатність бюджетного фінансування медицини спонукає до вироблення моделей медичного страхування, адже реальної та ефективної альтернативи у світі сьогодні практично немає [16]. Україні варто застосовувати позитивний досвід світового медичного страхування під час реформування власної системи охорони здоров'я. Попри те, ймовірними є також істотні ризики, пов'язані з такою новацією (табл. 6).

Таблиця 5

Розподіл витрат організацій, що фінансують, за видами медичних послуг у 2019 р. (млн. грн.)

Вид медичних послуг	Державний сектор	Фонди соціального страхування	Домашні господарства	Приватні організації	Інше	Разом
Витрати на персональне лікування	6 045,3	650,7	35 440,5	2 631,3	1 130,3	45 898,1
Стаціонарне лікування	32 029,4	572,7	8 469,8	1 131	–	42 202,9
Послуги денної допомоги	483,9	–	447,4	–	–	931,3
Амбулаторне лікування	19 457,3	–	17 939,9	1 248	1 130,3	39 775,5
Допоміжні послуги для лікування	3 024,3	–	8 583,4	252,3	–	11 860,0
Медичні товари для амбулаторних пацієнтів	–	178,9	98 366,2	–	9,1	98 554,2
Фармацевтичні товари нетривалого використання	71,0	123,5	98 366,2	–	9,1	98 569,8
Медичні товари довготривалого використання	31,8	55,4	–	–	–	87,2
Витрати на медичні товари	56 322,2	829,6	133 806,7	2 631,3	1 139,4	194 729,2
Профілактичні послуги та послуги з охорони здоров'я	1 913,5	–	–	–	457,2	2 370,7
Управління охороною здоров'я та медичне страхування	8 808,3	125,1	–	–	343,4	9 276,8
Інші витрати	213,3	57,6	2 671,3	–	–	2 942,2
Усього	128 400,5	2 593,5	404 091,4	7 893,9	4 218,8	547 198,1

Джерело: розраховано за даними джерела [4]

Таблиця 6

Можливі позитивні й негативні наслідки запровадження медичного соціального страхування в Україні

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Формування єдиної організаційної структури управління та системи функціонування за всіма видами соціального страхування	Створення додаткової адміністративної одиниці (зростання рівня бюрократизації системи страхування)
Підвищення ефективності фінансування шляхом економії витрат у розрахунку на одну застраховану особу	Збільшення бюджетного фінансування через додаткові витрати на створення нового фонду
Накопичення позитивного досвіду у здійсненні загальнообов'язкового виду соціального страхування порівняно з ринковими компаніями	Посилення тінізації та корумпованості, зловживань у системі фонду, що можуть вплинути на якість надання медичних послуг

Джерело: власна розробка авторів

Запровадження соціального страхування стримується через низку проблем організаційного та методологічного характеру, а успіхи державної політики в цій сфері стануть можливими лише після вирішення питань визначення переліку страхових послуг, окреслення контингенту населення – платників страхових внесків та визначення їх розміру.

Висновки. Соціально орієнтованим економікам притаманні суттєве значення соціальної сфери та її особливе місце поміж іншими сферами суспільного життя. Така пріоритетність соціальної сфери вимагає суттєвих фінансових вливань як з боку держави, так і за рахунок інших джерел фінансування. Розподіл джерел фінансування за сферами соціального захисту населення засвідчив фінансування таких програм, як соціальний захист пенсіонерів (54% сукупних видатків), сім'ї, дітей та молоді, ветеранів війни та праці, безробітних, тимчасово непрацездатних та інших категорій населення, а також інша діяльність, фундаментальні та прикладні дослідження у сфері соціального захисту. Переважання бюджетного фінансування потреб соціальної сфери, їх першочерговість та неможливість скорочення без погіршення якості життя та соціальної захищеності населення вимагають пошуку альтернативних джерел фінансування соціокультурних видатків, що дасть змогу раціоналізувати їх у структурі бюджету, а також зможе інтенсифікувати економічне зростання, адже вивільнені ресурси можна спрямувати на економічні, продуктивні видатки. За таких обставин удосконалення системи управління коштами соціального страхування та запровадження обов'язкових видів соціального страхування згідно зі світовими стандартами дасть змогу подолати системну кризу та сприятиме сталому розвитку загалом. Запроваджене у 2020 р. формульне фінансування закладів вищої освіти запропоновано доповнити розрахунком державного замовлення на конкретні спеціальності з урахуванням європейського досвіду вирівнювання попиту на висококваліфіковану робочу силу. Подальші дослідження доцільно проводити щодо вдосконалення методичних підходів до планування та організації фінансового забезпечення державної політики забезпечення соціального розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биркович Т.І. Вплив трансформаційних процесів у державі на формування принципів державного регулювання соціально-культурного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 86–89.
2. Бондарук Т.Г., Бондарук І.С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави. *Економічні горизонти*. 2018. № 2(5). С. 76–86.
3. Грубляк О.М., Мацкуляк А.А. Роль бюджету в реалізації соціальної політики держави. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С. 761–764.
4. Державна служба статистики України : офіційний веб-ресурс. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.04.2020).
5. Іртишева І.О., Гуріна О.В., Работін Ю.А. Методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики у контексті задоволення суспільних потреб. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2018. № 2. С. 412–422.
6. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності : Постанова від 24 грудня 2019 р. № 1146 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF> (дата звернення: 27.04.2020).
7. Крайник О.П. Механізми контролю за реалізацією стратегій соціально-економічного розвитку регіону. *Ефективність державного управління*. 2018. № 1. С. 210–216.
8. Лисяк Л.В., Зюзін В.О. Механізм фінансового забезпечення соціальних програм в Україні. *Економічний вісник університету: збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди*. 2018. № 37(1). С. 236–245.

9. Видатки зведеного бюджету за роками. 2014–2019 / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2019>
10. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років / МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (дата звернення: 27.04.2020).
11. Ніколіна І.І., Бондар М.В. Оцінювання ефективності управління регіональним соціальним розвитком. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 6. С. 28–38.
12. Новіков В.М. Бюджетний ризик: зміст та регулювання у соціально-інфраструктурі. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1. С. 73–86.
13. Підліпна Р.П. Дослідження системної парадигми механізму державного регулювання соціального страхування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Економічні науки*. 2019. Вип. 57. С. 33–38.
14. Приданикова Ю.Є. Статистичний аналіз динаміки і структури основних індикаторів рівня розвитку матеріального добробуту населення. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/176.pdf (дата звернення: 27.04.2020).
15. Прокопенко І.Ф., Олійник Ю.О. Державна соціальна політика як чинник економічного розвитку України. *Збірник наукових праць ХНПУ імені ГС Сковороди «Економіка»*. 2018. № 18. С. 4–13.
16. Álvarez-Gálvez J., Jaime-Castillo A.M. The impact of social expenditure on health inequalities in Europe. *Social Science & Medicine*. 2018. Vol. 200. P. 9–18.
17. Buchheim L., Fretz S. Parties, divided government, and infrastructure expenditures: Evidence from U.S. states. *European Journal of Political Economy*. 2020. Vol. 61. Art. 101817.
18. OECD. StatExtracts: Complete database available via OECD's iLibrary. Organization for economic co-operation and development. URL: <http://stats.oecd.org> (дата звернення: 24.04.2020).
19. Підліпна Р.П. Directions of reforming of social insurance system in Ukraine in the context of social security and material welfare. *International Scientific Journal Euro-American Scientific Cooperation*. 2015. Vol. 10. P. 10–13.
20. Reynolds M.M., Avendano M. Social Policy Expenditures and Life Expectancy in High-Income Countries. *American Journal of Preventive Medicine*. 2018. Vol. 54. Iss. 1. P. 72–79.

REFERENCES:

1. Byrkovych, T.I. (2018). Vplyv transformatsiinykh protsesiv u derzhavi na formuvannya pryntsyviv derzhavnoho rehuliuвання sotsialno-kulturnoho rozvytku [Influence of transformation processes in the state on the formation of principles of state regulation of socio-cultural development]. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: Practice and Experience]*, 3, 86–89.
2. Bondaruk, T.H., & Bondaruk, I.S. (2018). Sotsialni aspekty ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Social aspects of economic security of the state]. *Ekonomichni horyzynty [Economic Horizons]*, 2(5), 76–86.
3. Hrubliak, O.M., & Matskuliak, A.A. (2018). Rol biudzhetu v realizatsii sotsialnoi polityky derzhavy [The role of the budget in the implementation of the social policy of the state]. *Molodyi vchenyi [Young Scientist]*, 10(2), 761–764.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020). Ofitsiyni web-resursy [The official web resource]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 27.04.2020).
5. Irtyshcheva, I.O., Hurina, O.V., & Rabotin, Yu.A. (2018). Metodichni pidkhody do otsinky efektyvnosti rehionalnoi sotsialnoi polityky u konteksti zadovolennia suspilnykh potreb [Methodical approaches to assessing the effectiveness of regional social policy in the context of meeting public needs]. *Visnyk KhNAU. Seriya: Ekonomichni nauky [KhNAU Bulletin. Series: Economic Sciences]*, 2, 412–422. DOI: 10.31359/2312-3427-2018-2-412
6. Kabinet Ministriv Ukrainy (2019). Pro rozpodil vydatkiv derzhavnoho biudzhetu mizh zakladamy vyshchoi osvity na osnovi pokaznykiv yikh osvithoi, naukovoї ta mizhnarodnoi diialnosti: postanova vid 24 hrudnia 2019 r. № 1146 [On the allocation of state budget expenditures among higher education institutions based on indicators of their educational, scientific and international acti-

- vities: Decree No. 1146 of December 24, 2019]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF> (accessed: 27.04.2020).
7. Krainyk, O.P. (2018). Mekhanizmy kontroliu za realizatsieiu stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Mechanisms of control over the implementation of socio-economic development strategies of the region]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia [Public Administration Effectiveness]*, 1, 210–216.
 8. Lysiak, L.V., & Ziuzin, V.O. (2018). Mekhanizm finansovoho zabezpechennia sotsialnykh proqram v Ukraini [The mechanism of financial support of social programs in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu: zbirnyk naukovykh prats Pereiaslav-Khmelnitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. H. Skovorody [Economic Bulletin of the University: Collection of Scientific Papers of Pereiaslav-Khmelnitsky G. Skovorody State Pedagogical University]*, 37(1), 236–245.
 9. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2020). Vydatky zvedenoho biudzhetu za rokamy. 2014–2019 [Consolidated budget expenditures by years. 2014–2019]. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2019>.
 10. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy (2015). Natsionalna stratehiia reformuvannia systemy okhorony zdorovia v Ukraini na period 2015–2020 rokiv [National Healthcare Reform Strategy in Ukraine for 2015–2020]. <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (accessed: 27.04.2020).
 11. Nikolina, I.I., & Bondar, M.V. (2018). Otsiniuvannia efektyvnosti upravlinnia rehionalnym sotsialnym rozvytkom [Assessing the effectiveness of regional social development management]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky [Economy. Finances. Management: Topical Issues in Science and Practice]*, 6, 28–38.
 12. Novikov, V.M. (2018). Biudzhetnyi ryzyk: zmist ta rehuliuвання u sotsialnii infrastrukturi [Budget risk: content and regulation in social infrastructure]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika [Demography and the Social Economy]*, 1, 73–86. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.073>
 13. Pidlypna, R.P. (2019). Doslidzhennia systemnoi paradyhmy mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання sotsialnoho strakhuvannia [Investigation of the systemic paradigm of the mechanism of state regulation of social insurance]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Seria: Ekonomichni nauky [Bulletin of Lviv Trade and Economic University. Series: Economic Sciences]*, 57, 33–38.
 14. Prydannyykova, Yu.Ye. (2019). Statystychnyi analiz dynamiky i struktury osnovnykh indyikatoriv rivnia rozvytku materialnoho dobrobutu naselennia [Statistical analysis of the dynamics and structure of the main indicators of the level of material welfare of the population]. *Efektivna ekonomika [Effective Economic]*, 10. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.174](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.174)
 15. Prokopenko, I.F., & Oliinyk, Yu.O. (2018). Derzhavna sotsialna polityka yak chynnyk ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [State social policy as a factor of economic development of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats KhNPU imeni H.S. Skovorody "Ekonomika" [Collection of scientific works of KhNPU named after G.S. Skovoroda "Economy"]*, 18, 4–13.
 16. Álvarez-Gálvez, J., & Jaime-Castillo, A.M. (2018). The impact of social expenditure on health inequalities in Europe. *Social Science & Medicine*, 200, 9–18. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.01.006>
 17. Buchheim, L., & Fretz, S. (2020). Parties, divided government, and infrastructure expenditures: Evidence from U.S. states. *European Journal of Political Economy*, 61, 101817. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2019.101817>
 18. OECD. StatExtracts: Complete database available via OECD's iLibrary. Organization for economic co-operation and development. URL: <http://stats.oecd.org> (accessed: 24.04.2020).
 19. Pidlypna, R.P. (2015). Directions of reforming of social insurance system in Ukraine in the context of social security and material welfare. *International Scientific Journal Euro-American Scientific Cooperation*, 10, 10–13.
 20. Reynolds M.M., & Avendano M. (2018). Social Policy Expenditures and Life Expectancy in High-Income Countries. *American Journal of Preventive Medicine*, 54(1), 72–79. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2017.09.001>

Стаття надійшла до редакції 28.04.2020.
The article was received 28 April 2020.